"عەلی مەحمود "لەوەلآم بە پرسیاری دەنگەکان
لە حەڤدەهەمین ساڵ ڕۆژی تراژیدیای ئەنفال

دەنگەکان : ئایا توانراوە ئەنفال وەک ئەوەی کە هەیە , نەک ئەوەی کە دەسەلآتداری کوردی ئەمرۆ دەیەوێت , بکرێت بەمێژوو ؟

عەلی مەحمود : نەخێر نەتوانراوە , تا ئێستا نەتوانراوە خوێندنەوەیەکی هەمەلایەنەو بێلایەنانە ئەنجام بدرێت لەسەر ئۆپەراسیۆنی ئەنفالەکان , لە هۆو هۆکارەکانی , ڕوداوە وردو درشتەکانی, کاریگەری بوونی کوردستان بە بەشێک لە شەڕی عێراق– ئێران , ئەوهێزانەی بەشداری ئەنفالیان کرد , قوربانییەکان کێ گرتییانی و تاوانبار و قوربانی چییان بەسەر هات ؟؟؟ , زیاترلەمەش تا ئێستا نەتوانراوە ئاماری ئەنفالەکانیش بکرێت , ئەوەی بە دەستمانەوەیە ژمارەیەکی ڕووتە 182000 بێ زیاد و کەم , ئەم ژمارەیە لە زمان دەرچونێک زیاتر نییە , ناتوانێت قەناعەت جگە لە کورد بە کەسی تر بێنێت , ئێمە قوربانییمان ئەوەندە زۆرە بتوانیین ئەو ژمارەیە پڕ بکەینەوە , کەوایە بۆ لە ئامارکردن بترسین بۆ 14 ساڵە ئەم ئامارە نەکراوە ؟؟؟.

دەنگەکان : ئەو ئەرکانە چین لەسەر شانی ڕۆشنبیری کورد لە نزیک و دوورماوەدا , سەبارەت بەکارەساتی ئەنفال

عەلی مەحمود: ئەرکی ڕۆشنبیران ئەوەیە نەهێڵن دۆزەکە بمرێت , ئێوە خۆتان ئاگادارن , ڕۆژانێک دوای ڕاپەڕین کەس یادی ئەنفالیان ناکردەوە , ڕێکخراوی ئاوارەو ئەنفالەکان و کۆمەڵێک ڕۆشنبیر و دڵسۆز ئەو خەمە گەورەیەیان لە کۆڵ نا و ئەنفالیان کرد بە کێشەیەک , ئێستاش ئەو مەترسییە هەر ماوە , هێزە سیاسییەکان گرنگی بەم لایەنە نادەن , ڕۆشنبیران نەبن ئەوا ئەنفال دەبێتە دۆزێکی مردوو.

دەنگەکان : دیاریکردنی ڕۆژێک بۆ ئەنفال بیرۆکەیەکی سەرکەوتووە ؟

عەلی مەحمود: ئەنفال مەرگی لەسەرخۆی گەلێک بوو , ئەو مەرگە زیاتر لە 200 ڕۆژی خایاند , ڕژێم شەوی دەدایە دەم ڕۆژەوە بۆ قەسابی لادێنشینەکان کوردستان , سوپای عێراق لە سەرباز و جاش بە خەفیفەو مەفرەزە تایبەتییەکانەوە وەک حەزیایەک لە هەرچوار لاوە پەلاماری تەواوی لادێکانی کوردستانییان دا ,ئەوەی ڕزگاری نەبوو لەو ڕۆژەوە قوت دراو نەیانمان بینییەوە . هەموو ڕۆژەکانی ئەو ئۆپەراسیۆنەی مەرگە , مەرگەساتێک بوو بۆ خۆی , مێژوویەک بوو پڕ لە یادەوەری مەرگ و کارەسات , جێی خۆیەتی یادی هەموو ئەو کارەسات و قوربانییانە بکرێتەوە کە لەماوەی ئەو حەوت مانگەدا ئەنجام درا . ئەوەی لە ناوییا نەژییا بێت , ئەوەی بە چاوی خۆی وێنە ترسناکەکانی نەبینیبێت , ئەوەی ئێش و ئازارەکانی نەچەشتبێت , ئەوەی بە پێی خۆی ڕزگار نەبووبێت , ناتوانێت وینەی چیرۆکەکانی ئەو مەرگە ساتە بکێشێت .

ناتوانرێت هەموو ڕۆژەکانی ئەنفال بکرێت بە شین و شەپیوری یاداوەرییەکانی , چونکە فەزایەک بۆ ژییان , کاتێک بۆ ئایندە , چرکە ساتێک بۆ بۆ ژیانی دوا ڕۆژ نامێنێتەوە , لە بیرکردنەوەی یاداوەرییەکانیشی مانای لە بیرکردنی تاوان , لە یاد کردنی خیانەت , لە بیر کردنی مێژووی تاڵ و شکستەکانی ڕابردوو دێت , گەلێکیش ڕابردووی کارەساتەکانی لە بیر بکات , مانای ڕازییە بە کوشت و برەکانی داهاتووش , مانای ملکەچ دەکات بۆ قەسابییەکان , لەبیرکردنی یاداوەرییەکان یانی دەست ئاواڵە کردنی داهاتووە بۆ دوبارە بوونەوەی ڕوداوە ترسناکەکان . بۆ ئەوەی داهاتوو ,

مەرگە سات و قەسابی کردنەکانی خۆمان لە یاد نەچێت ,بۆ ئەوەی ئێسکەکانمان لە بیابان و ناو حەوزی تێزابەکان دەرکەینەوەو تف لە حەجاج و حەجاجییەکان بکەین , پێویستمان بەوە هەیە لە ڕێگەی یاد کردنەوەی ئەنفالەوە خۆمان وەک گەلێکی بەردەوام لە پرسەدا دانێین , گەلێک ئامادەیی ئەوەی هەیە ڕابردووەکان خۆی بخوێنێتەوە بۆ هەنگاوەکانی داهاتوو , ئێمە چاومان لە داهاتووە , بۆیە ڕابردوو دەخوێنینەوە , هەرچەندە بوونی تاوانبارانی کورد لە ناومان بەردەوام ئازاری دەروونیمان زیادە کات و یادکردنەوەکانمان تاڵە کەنەوە , بەردەوام ئازارمان دەدەن .

شێخ وەسانان و بادینان و سەردەشت یەکەم شارو ناوچە بوون بەر لێدانی چەکی کیمیاوی کەوتن لە کوردستان , بەڵام هەڵەبجە کرا بە ڕۆژی شەرمەزارکردنی چەکی کیمیاوی لە کوردستان , چونکە قەبارەی زیانەکانی گەورەتر بوو لە هەموان و تاوانەکانی مەترسیدار تربوون . ئەنفالیش بەهەمان شێوە دەبێت ڕۆژێک تیایدا دیاری بکرێت بۆ یادکردنەوەی ئەو کارەساتە کە 10% گەلەکەمانی تێدا کوشت و برکرا , نە یەکەم ڕۆژی و نە دوا ڕۆژی تیاییدا ئەو زیانە گەورەیەی لێ نەکەوتەوە تا دیاری بکرێن بەو ڕۆژە , گەورەترین قەبارەی کارەساتەکە لە پرۆسەی ئەنفالی گەرمییانە (من دیاری کردنی ئەو ژمارانەی ڕژێم بۆ ئەنفالەکانی دیاریکردووە بە کارێکی باش نازانم , بەڵکە ئەنفالەکان پێویستە بە ناوی ناوچەکانییانەوە ناو زەد بکرێن).

ئەنفالی گەرمییان کە لە ڕۆژی ڕەشی 7 نیسان یادی دامەزراندنی پارتی بەعس دەستی پێکرد و لە 20-4 کۆتایی پێهات , وەک بەعس ئاسا دڕندانەترین قۆناغی ئەنفالەکان بوو , هەرچەندە لەم شاڵاوەیان چەکی کیمیاوی بەکار نەهات , بە پێچەوانەی ئەنفالەکانی کە , کە سەرجەمییان بە لێدانی چەکی کیمیاوی دەستییان پێکرد , بەڵام پێدەشتەکانی گەرمییان ئەو جوگرافییایە نەبوو بۆ بەرەو ڕوبونەوەی سوپای بەعس , لەگوندی تازە شار پێشمەرگەکانی ینک و حشع قوربانی گەورەیان دا , بەڵام نەتوانرا پێش بە هێرشەکان بگرترێت , قەبارەی گەورەی سوپای هێرش بەر گەورەتر بوو لە توانای بەرەنگاربوونەوە , کە پێشر لە دوو پرۆسەی ئەنفالدا تێسرەواندنی کاریگەرییان بەر کەوت,

زییانی گەورەی ئۆپەراسیۆنەکانی ئەنفال لەپرۆسەی ئەنفالی گەرمییان و لە ڕۆژەکانی 13-14-15—4-1988دا بوو , بە تایبەتیش ڕۆژی 14-4 , زیانەکانی ئەو ڕۆژانەی کارەساتەکە گەورەترین و زۆرترین زیان بوون کە بە سێیەک بۆ نیوەی کۆی قوربانییەکانی هەموو کارەساتی ئەنفال مەزەندە دەکرێت , لە ڕۆژی 14 نیساندا لەهەردوو گوندی ملەسورەو کوڵە جۆی حاجی حەمەجان زۆربەی خەڵکی ناوچەکە پاش تەنگکردنەوەی بازنەی ئابلوقە لەسەرییان هەموویانییان کۆکردەوە و ئەنفالییانییان کرد .لەو ڕۆژەدا نزیک بە 20000 خەڵکی ناوچەکە کە بەشی زۆرییان ژن و منالٚ و پیر و پەککەوتە بوون کۆکرانەوە و بە ئیڤای سەربازی و تراکتۆرو ئۆتۆمۆبێلی هاووڵاتییانی ئەنفالکراو گواسترانەوە بۆ قۆرەتوو (قۆرەتوو دەکەوێتە سنوری ناحییەی مەیدانی شاری خانەقینەوە,ئەم ناوچەیە لە دوای 1974 ەوە تەعریب کراوە) .

پاشماوەی جل وبەرگەکانییان تا ناوەڕاستی نەوەدەکانیش مابوون .بەم هۆیەوە 14-4 وەک ڕۆژێک تیاییدا دڕندەیی ئەنفال گەیشتە ترۆپکی دڕندەیی خۆی هەڵبژێردرا بە ڕۆژی ڕەشی ئەنفال .